

Determination of Secondary Students' Social Skill Levels

Munise DURAN

Inonu University, Faculty of Education

Nadir ÇELİKÖZ

Selcuk University, Faculty of Vocational Education

Ayşegül ÖZDEMİR TOPALOĞLU

Trakya University, Keşan Vocational High School

Abstract

The aim of this study is to determine the social skills levels of students at the secondary school education. Through the use of a general screening model, social skill scale was applied to 291 students from the secondary schools in the city of Malatya. In collecting the data Matson's social skill scale consisting of 47 items using a 5 point likert scale with appropriate and inappropriate social behaviors was used. The Cronbach Alpha internal consistency coefficients of the 'inappropriate social behaviors' sub-scale, 'appropriate social behaviors' subscale and the total social behaviors levels are 0.81, 0.83, 0.94, respectively. The findings of the study in which students' social skill levels were compared based on their gender, grade, socio-economic level and the place they live in are as follows: (1) In terms of gender variable, girls have higher social skill levels than boys. (2) The places where students live do not affect their social skills. (3) Positive and negative behaviors vary according to the economic levels of the students. (4) Grade variable is influential on negative social behaviors, the higher the grade of students the more likely they reveal negative behaviors.

Keywords: *social skill, socialization, secondary school education*

SUMMARY

Social skills, namely peer relations, self-control, academic skills, conformity and assertiveness are fundamental in one's having good relationships with others, obeying social rules, taking responsibility, helping others and using his/her rights. These skills could be acquired during the primary school period which is also called basic education. For primary schools are the institutions that are responsible for helping all the members of the society get basic knowledge, skills, and behaviors. Students at the second school are adolescents for whom identity, personality and friendship relationships have more importance and thereby helping those students acquire social skills proves more essential. Although the importance of helping the millions of second school students acquire social skills is evident, at the meetings held by individuals or institutions the problems related with helping the students acquire these skills are discussed and the need to solve these problems is expressed.

Therefore, in this study we sought answers to the following questions: What are the social skill second school students? Do social skills levels vary according to some

personal characteristics of the students? Considering these two questions as the basic problems, we also tried to find answers to the following sub-problems:

1. What are the social skill levels of second school students?
2. Do social skills levels differ according to the following personal characteristics of the students?
  - a. gender of the students?
  - b. grade of the students?
  - c. socio-economic levels?
  - d. place they live?

METHOD

A general screening model was used in this study. Since the social skill second school students were determined referring to their ideas, the study has a descriptive quality.

Population and Sampling

The population of this study is formed by the second school students who attend second schools in the city of Malatya and its provinces and villages during the 2010-2011 academic year. The sample group was selected from 6th, 7th, and 8th grade students at the second schools. In selecting the sample, the socio-economic level of the schools was taken into consideration and 5 schools were selected through cluster sampling from low, middle and high income levels. There are 291 students in the sample group, 152 of whom are girls and 139 boys. Their average age is 13, 05 ($\pm 1,03$ sd) and their age range is 11-15.

Data Collection Instruments

The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY) was used as data collection tool. Developed by Matson, Hessel and Rotatory in 1983 the scale aims to determine the social skills levels of children aged 12-14. The scale was adapted into Turkish by Bacanlı and Erdoğan (2003). There are 47 items in the scale and it is a 5 point likert scale. The rating of the scale is as follows: 'not at all true of me' 1 point; 'slightly true of me' 2 points; 'moderately true of me' 3 points; 'very true of me' 4 points; 'completely true of me' 5 points. The lowest score to get from the scale is 47 while the highest score is 235. In the scale, there are two subscales as 'socially appropriate behaviors' and 'socially inappropriate behaviors'.

Data Collection

The researchers visited the selected schools in the city of Malatya to implement the data collection instrument. During implementation those students who were present at the schools and who volunteered to take part in the study were involved in the study. In total 310 students answered the questionnaires and 291 of the questionnaire forms were accepted as valid. The return ratio of the scale was about 94%.

FINDINGS

1. Second school students seem to have high levels of social skills and they avoid asocial behaviors.
2. In terms of gender, the students reveal significant differences in *general social skills*. ($t=3.003$, $p<0,5$). The average general social skill score of girls is ($\bar{x}=200,11$), while boys' average score is higher ($\bar{x}=193,89$). According to the results of subscales there are significant differences between the sexes in terms of both appropriate social behavior ($t=2,926$, $p<0,5$) and inappropriate social behaviors ($t=1,998$, $p<0,5$). The girls have higher social skill level than boys.
3. *The place lived* variable does not affect the social skills of the students. There are not significant differences between the students who live in the city and the students who live in the provinces or villages in terms of general skills ($t=0,210$, $p=0,834$), appropriate behaviors ($t=0,155$; $p>0,05$), and inappropriate behaviors ($t=0,388$; $p>0,05$).
4. While in terms of general skills ($t=1,16$; $p=0,249$) and appropriate social skills ($t=1,00$; $p=0,293$) there are not differences between students from different economic levels, there are significant differences in terms of inappropriate social behaviors ($t=3,87$; $p=0,001$). Those with 1500 TL and less monthly income ($\bar{x}=102,07$), exhibit more asocial behavior than the students with 1501 TL and more monthly income ($\bar{x}=96,29$) (due to reverse scale). As we could infer from these results, as the economic level decreases inappropriate social behaviors increase.
5. According to the grades of the students there are significant differences ($\alpha=0,05$) in terms of *general social skills* among second school students. Although 6th grade students have higher general social skills than other grades, according to the results of Scheffe test, there are significant differences only between 6th grade students and 8th grade students.

CONCLUSION & RECOMMENDATIONS

1. Second school students have high social skill levels. These skills are reflected as exhibiting appropriate social behavior and avoiding inappropriate social behavior.
2. Social skill levels of second school students vary according to their gender. Girls have higher social skill levels than boys.
3. Students' social skills levels do not reveal any differences in terms of the place lived. That is, the students living in the city, province and villages have similar social skill levels. In other words, the place lived does not affect social skills.
4. Second school students' general social skills are not affected by their economical levels. However, the students from lower socio-economic levels tend to exhibit more inappropriate behavior.
5. Second school students' social skill levels vary. This difference, however, is not reflected as an increase in skills but rather as a decrease in skills.

Based on the findings of the research following recommendations can be made:

1. Social skills or interpersonal relationships have important roles in our lives. Therefore, social skills training should be included in the curricula of the schools.

2. Those teachers who are not proficient in training social skills should get in-service teacher education.
3. The students with lower social skills should be identified and through school-parent cooperation activities the parents should be informed about the importance of social skills.
4. Both teachers and parents should have supportive attitudes to increase the social skill levels of boys.
5. Social skills training programs should be supported with the finding of further studies and those programs should be implemented widely.
6. That social skills form the foundation of life and the school system is a given fact. Therefore further studies which involve various education levels (preschool, secondary school, tertiary education), with various methodologies (qualitative, experimental) and surveying the ideas of various sections of the society (family, peers, teachers, administrators, inspectors) should be conducted.

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi

Munise DURAN

Inönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Nadir ÇELİKÖZ

Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi

Ayşegül ÖZDEMİR TOPALOĞLU

Trakya Üniversitesi, Keşan Meslek Yüksekokulu

Özet

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri belirlenmektedir. Genel tarama modelinin kullanıldığı araştırmada Malatya il merkezindeki ortaokul okullarında öğrenim gören toplam 291 öğrenciye sosyal beceri ölçeği uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak Matsonun olumlu sosyal davranışlar ve olumsuz sosyal davranışlar olarak toplam 47 maddeden oluşan 5'li Likert tipi sosyal beceri ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayıları sırasıyla; "olumsuz sosyal davranışlar" alt ölçeği: 0.81, "olumlu sosyal davranışlar" alt ölçeği için 0.83 ve toplam sosyal beceri düzeyleri ise 0.94'tür. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin; cinsiyet, sınıf, sosyo-ekonomik düzey ve yaşadıkları yer değişkenlerine göre karşılaştırıldığı araştırmada elde edilen bulgular şu şekildedir; (1) Cinsiyet değişkeni açısından kızların erkeklere göre genel sosyal beceri düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. (2) Yaşadıkları yer öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini etkilememektedir. (3) Olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar öğrencilerin ekonomik durumlarına göre farklılaşmaktadır. (4) Olumsuz sosyal davranışlar üzerinde sınıf değişkeni etkilidir, sınıf düzeyi arttıkça olumsuz davranışlarda da artış eğilimi gözlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Hizmetkâr liderlik, okul kültürü, yapısal eşitlik modeli*

Okul ortamlarında bireysel farklılıkların gözlenebildiği bazı öğrencilerin çekingen ve içe kapanık, bazılarının ise saldırgan ve kavgacı oldukları, arkadaş edinmekte güçlük çektikleri, teneffüslerde yalnız başına oturdukları, derslerde grup etkinliklerine katılmadıkları, sınıfta söz alıp konuşmadıkları, bir işte zorlanmalarına karşın yardım istemedikleri gözlenmektedir. Bu tür davranışlarda ya da becerilerde yetersiz olan öğrencilerin yanı sıra arkadaşlarıyla oynayan işbirliği yapan, eşyalarını paylaşan öğrenciler de yer almaktadır. Öğretmenleri ve anne babaları tarafından sosyal yönden yeterli bulunan çocuklar okulda ve toplumsal yaşamda da başarılı ve uyumlu olarak tanımlanmaktadırlar (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009).

Bireyin gelişiminde en önemli süreçlerden biri sosyalleşmedir. Sosyalleşme, bireylerin özellikle çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun diğer üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları bir süreçtir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Sosyal beceriler, sosyal çevreye uyum sağlama ve uygun iletişim yollarını kullanarak oluşabilecek çatışmalarla başa çıkabilme

becerileri (Hilooğlu ve Cenkseven, 2010) olarak tanımlanmaktadır. Tanımların incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, “sosyal beceri” kavramı kompleks bir kavramdır, farklı boyutları içerir ve karmaşık ilişkiler oluşturan farklı becerilerin bir arada uyumlu bir şekilde yürütülebilmesi yeterliliğini ifade etmektedir. Calderalla ve Merrell (1997) sosyal becerileri; (1) akran ilişkileri, (2) kendini kontrol, (3) akademik, (4) uyum ve (5) atılganlık becerileri olmak üzere beş boyutta ele almaktadır. Akranların birbirleriyle olan ilişkilerine yönelik beceriler; arkadaşlarını takdir etme, ihtiyaç duyduğu zaman, arkadaşlarından yardım isteme veya onlara yardım etme, arkadaşlarını oyuna davet etme, kolaylıkla arkadaşlık kurma, arkadaşlarıyla konuşma, tartışmalara katılma gibi arkadaşlık ilişkilerini olumlu yönde geliştiren sosyal becerilerdir. *Kendini kontrol etme becerileri*; kızgınlığını kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında soğukkanlılığını koruma, başkalarıyla uzlaşma ve eleştirilere açık olma gibi bireyin, kendini kabul etmesini sağlayan becerilerdir. *Akademik beceriler*; bağımsız olarak çalışma, verilen yönergeleri yerine getirme, boş zamanlarını uygun bir şekilde kullanma ve ihtiyaç duyduğunda yardım isteme gibi bireylerin başarılı olmalarını sağlayan becerilerdir. *Uyum becerilerinde*; kurallara uyma, eşyalarını paylaşma sorumluluklarını yerine getirme gibi başkalarının bireyden beklentilerini yerine getirme davranışları yer almaktadır. *Atılganlık becerileri* ise; başkalarıyla konuşmak için girişimde bulunma, oyun oynamak için arkadaşlarını davet etme, yeni insanlara kendini tanıtmaya, duygularını ifade etme gibi becerilerdir (Calderalla ve Merrel,1997).

Bireyin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, toplumsal kurallara uymasında, sorumluluk yüklenebilmesinde, başkalarına yardım etmesinde, haklarını kullanabilmesinde sosyal beceriler, yani; *akran ilişkileri*, *kendini kontrol*, *akademik*, *uyum* ve *atılganlık* becerileri temel teşkil etmektedir. Bu beceriler ise büyük oranda temel eğitim olarak da adlandırılan ilköğretim okullarında kazandırılmaktadır. Öğrencilerde sosyal becerilerin kazandırılması, pekiştirilmesi ve bu becerilerin değişik ortamlarda uygulamaya dönüştürülmesi ilköğretimin önemli işlevleri arasında yer almaktadır. Çünkü toplumdaki tüm bireylerin sahip olmaları gerekli olan temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmakla sorumlu olan kurumlar ilköğretim okullarıdır.

Ortaokullarda sosyal becerilere önem verilmesi ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması iki açıdan oldukça fayda sağlar. Bunlardan birincisi riskli davranışlarının azaltılması, ikincisi ise koruyucu yeterliliklerin kazandırılmasıdır (Kabakçı ve Fidan, 2008). *Riskli davranışlarının azaltılması*; akademik başarı, öğrenme motivasyonu, okula ilgi ve bağlılığın artması, okuldan atılma olasılığının azalması, daha iyi bir dereceyle mezun olma ve iş bulma olasılığındaki artış açısından fayda sağlarken, *koruyucu yeterliliklerin kazandırılması* ise; daha çok yetkinlik beklentisinin yükselmesi, diğerleriyle işbirliğinin artması, sosyal becerilerin ve problem çözme becerilerinin gelişmesi, topluma bağlılık ve sağlıklı yaşamda artış, aile ilişkilerini geliştirme, madde bağımlılığında ve şiddet kullanımında düşüş gibi alanlarda fayda sağlamaktadır. Sosyal beceri programları ilköğretim okullarında etkili bir şekilde yürütülebilirse, öğrenciler daha etkili öğrenirler, diğerlerini olumlu taraflarından görürler, ruhen ve bedenlen daha sağlıklı olurlar, sorumlu aile üyeleri ve uyumlu vatandaşlar haline dönüşürler ve ayrıca okul ile yaşam performansları da artar (Bencivenga ve Elias, 2003; Zins ve Wagner, 1997).

Bu faydaları dikkate alındığında sosyal becerilerin okulların eğitim programlarında ağırlıklı bir şekilde yer alması ve etkili bir şekilde kazandırılması kaçınılmaz hale gelmektedir. Özellikle ortaokul kademesinde yer alan öğrenci kitlesinin yaşları itibariyle ergenlik döneminde yer alması ilgi, kimlik, kişilik, arkadaşlık ilişkileri vb. değer ve özelliklerin önemli hale gelmesi sosyal becerilerin bu okullarda kazandırılmasını daha fazla gerekli kılmaktadır. Sayısı milyonlarla ifade edilen ortaokul kademesi öğrencileri için sosyal beceriler bu denli önem taşımaya rağmen birçok kişi, kurum ve kuruluş tarafından yapılan araştırma ve bilimsel toplantıda (şuralar, sempozyumlar, paneller, tartışma programları vb.) bu becerilerin bu okullarda kazandırılmasıyla ilgili sorunlara işaret edilmekte ve çözüm yolları aranması önerilmektedir.

Bu yüzden bu çalışmada, ‘Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri nedir?’ ve ‘Öğrencilerin bazı kişisel özelliklerine göre sosyal beceri düzeyleri farklılaşmakta mıdır?’ soruları temel problem olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri nedir?
2. Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri aşağıdaki kişisel özelliklere göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
  - a. Cinsiyetlerine,
  - b. Sınıflarına,
  - c. Sosyo-ekonomik düzeylerine,
  - d. Yaşadıkları yere.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı ve geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması genel hatlarıyla açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırmanın yürütülmesinde *genel tarama modeli* kullanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri kendi görüşleri doğrultusunda belirlendiği için betimsel nitelik taşımaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2010-2011 eğitim öğretim yılı Malatya il merkezine bağlı, ilçe ve köylerdeki ilköğretim okullarının ortaokullarına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise çalışma evreni içerisinde tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilen, 6, 7, 8. sınıflara devam eden ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemin seçiminde okulların sosyo-ekonomik düzeyleri dikkate alınmış ve gelir düzeyi, düşük, orta, yüksek olan bölgelerden küme örnekleme yöntemiyle toplam 5 okul seçilmiştir. Örneklem içerisinde 152 kız ve 139 erkek olmak üzere toplam 291 öğrenci yer almaktadır. Öğrencilerin yaş ortalamaları 13,05 ($\pm 1,03$ ss)’tir ve yaşları 11 ile 15 arasında değişmektedir.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, “*Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme (MÇSBD)*” ölçeği kullanılmıştır. Matson, Rotatory ve Hessel tarafından 1983 yılında geliştirilen ölçek, 12-14 yaş arası çocukların sosyal becerilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır (Bacanlı ve Erdoğan, 2003). Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Bacanlı ve Erdoğan (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 47 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin puanlandırılması; “bana hiç uygun değil”: 1 puan, “bana az uygun”: 2 puan, “bana orta düzeyde uygun”:3 puan, “bana oldukça uygun”:4 puan ve “bana tamamen uygun”: 5 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 47 en yüksek puan ise 235’tir. Ölçekte “olumlu sosyal davranışlar” ve “olumsuz sosyal davranışlar” olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin bir göstergesi olarak Matson, Rotatory ve Hessel (1983) tarafından “test-tekrar test” güvenilirliği hesaplanmış ve korelasyon katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur. Alt ölçekler için hesaplanan korelasyon katsayıları ise sırasıyla; “*Olumsuz Sosyal Davranışlar*” için 0.70, “*Olumlu Sosyal Davranışlar*” için 0.74’tür. Ölçeğin Bacanlı ve Erdoğan (2003) tarafından hesaplanan Croanbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ise; “olumsuz sosyal davranış” alt ölçeği için 0.81, “olumlu sosyal davranış” alt ölçeği için 0.83 ve toplam sosyal beceri için ise 0.94’tür.

Verilerin toplanması

Veri toplama aracı Malatya il merkezinde belirlenen okullara gidilerek, araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Uygulama sırasında okulda bulunan ve araştırmaya katılmaya istekli olan öğrenciler tercih edilmiştir. Araştırmada toplam 310 öğrenciye anket uygulanmakla birlikte, 291 öğrencinin anketi geçerli kabul edilmiştir. Ölçeğin geri dönüş oranı yaklaşık % 94’tür.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verilerin çözümlemesinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, aile ekonomik durumu ve yaşadığı yere göre sosyal becerilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için değişkenlerin düzeylerine göre t testi ve varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Öğrencilerin becerilerinin belirlenmesi için kullanılan ölçek 5’li Likert tipi bir ölçektir. Her bir maddeye verilecek cevap kodları 1.00 ile 5.00 arasında değişmektedir. Ölçeklerde yer alan aralıkların eşit olduğu (4/5) düşüncesinden hareket edilerek seçeneklerin sınırları belirlenmiştir. Veriler çözümlenirken her bir maddeye verilen cevaplar dikkate alınarak, elde edilen veriler tablolara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. İncelenen değişkenler açısından farklılık bulunup, bulunmadığı $\alpha=0.05$ düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda aşağıda verilmiştir.

3.1 Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri

Araştırmada ilk olarak ortaokul öğrencilerinin sosyal becerilerinin ne düzeyde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin beceri düzeyleri hem genel hem de olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar açısından ortaya konulmuştur. Tablo 1’de Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin betimlenmesine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmektedir.

Tablo 1
İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri

Aralık Değer	Sosyal Beceriler	N	$\bar{x}$	ss
(1) 23.00 – 41.40 <i>Bana Hiç Uygun Değil</i>				
(2) 41.41 – 59.80 <i>Bana Az Uygun</i>				
(3) 59.81 – 78.20 <i>Bana Orta Düzeyde Uygun</i>	<i>Olumlu Sosyal Davranışlar</i>	291	95,90	13,31
(4) 78.21 – 96.60 <i>Bana Oldukça Uygun</i>				
(5) 96.61 – 115.00 <i>Bana Tamamen Uygun</i>				
(3) 24.00 – 43.20 <i>Bana Hiç Uygun Değil</i>				
(4) 43.21 – 62.40 <i>Bana Az Uygun</i>				
(3) 62.41 – 81.60 <i>Bana Orta Düzeyde Uygun</i>	<i>Olumsuz Sosyal Davranışlar</i>	291	101,23	9,17
(4) 81.61 – 100.80 <i>Bana Oldukça Uygun</i>				
(5) 100.80 – 120.00 <i>Bana Tamamen Uygun</i>				
(5) 47.00 – 89.40 <i>Bana Hiç Uygun Değil</i>				
(6) 89.41 – 125.80 <i>Bana Az Uygun</i>	<i>Genel Sosyal Beceri</i>	291	197,14	17,87
(3) 125.81 – 162.20 <i>Bana Orta Düzeyde Uygun</i>				
(4) 162.21 – 198.60 <i>Bana Oldukça Uygun</i>				
(5) 198.61 – 235.00 <i>Bana Tamamen Uygun</i>				

Tablo 1'in incelenmesinden de anlaşılacağı gibi ortaokul öğrencilerinin *genel sosyal becerilerine* ilişkin aritmetik ortalama puanları $\bar{x} = 197,14$ 'tür ve sosyal beceri düzeylerinin "oldukça" yüksek olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ayrıntılı olarak incelendiğinde ise; *olumlu sosyal davranışları* ($\bar{x} = 95,90$) oldukça yüksek düzeyde (4) sergiledikleri, *olumsuz sosyal davranışları* ($\bar{x} = 101,23$) ise (tersten puanlandığı için) hemen hemen hiç (1) sergilemedikleri anlaşılmaktadır. Buna göre, ortaokul öğrencilerin sosyal becerilerinin oldukça yüksek olduğu ve asosyal davranışlardan önemli ölçüde kaçınmaya çalıştıkları söylenebilir. Yani öğrencilerin; birçok arkadaşına sahip oldukları, nasıl arkadaş edineceklerini bildikleri, arkadaşlarıyla iyi bir iletişim kurdukları, paylaşım becerilerine sahip oldukları, arkadaşlarıyla ya da diğer insanlarla sohbet başlatabildikleri, onları sıkmadıkları, arkadaşlarıyla konuşmaktan korkmadıkları-çekinmedikleri, başkalarını incitmedikleri ya da kavga etmedikleri söylenebilir. Bununla birlikte elde edilen bu sonuç, öğrencilerin yalnızca "kendi görüşlerine dayalı olduğu gerçeği" göz ardı edilerek değerlendirilmemeli, farklı kesimler aynı öğrencileri değerlendirdiğinde sosyal beceri düzeylerinin farklılaşabileceği dikkate alınmalıdır. Nitekim, sosyal beceriler konusunda farklı örneklerde yapılan bazı araştırmalar (Rose, 1982; Fields 1989; Tilman, 1995; Doughty, 1997; Richardson, 1998; Suarez, 2000; Elliott, 2001) yer alan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğunu vurgularken, bazı araştırmalar [Pedro-Carroll ve Cowen, 1985; Menard, 1998;; Pelton ve Forehand, 2001; Cottongim, 2002] farklı nedenlere bağlı olarak farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin düşük sosyal becerilere sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

Araştırmanın ikinci alt probleminde ilk olarak öğrencilerin cinsiyetlerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Tablo 2'de Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız t-Testi Sonuçları verilmektedir.

Tablo 2
Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

Sosyal Beceri	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	P
<i>Olumlu Sosyal Davranışlar</i>	<i>Kız</i>	152	97,32	13,53	2,926	0,003
	<i>Erkek</i>	139	94,36	12,95		
<i>Olumsuz Sosyal Davranışlar</i>	<i>Kız</i>	152	102,79	9,22	1,998	0,048
	<i>Erkek</i>	139	99,53	8,84		
<i>Genel Sosyal Beceri</i>	<i>Kız</i>	152	200,11	18,93	3,003	0,003
	<i>Erkek</i>	139	193,89	16,09		

p < 0.05

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin cinsiyetlerine göre, *genel sosyal beceri* düzeyleri anlamlı ölçüde farklılık göstermektedir (t=3.003, p<0,5). Kız öğrencilerin

genel sosyal beceri puan ortalamaları ($\bar{x}$ =200.11), erkek öğrencilerden ($\bar{x}$ =193,89) daha yüksektir. Alt ölçekler açısından incelendiğinde ise, yine hem *olumlu* ($t=2,926$, $p<0,5$) hem de *olumsuz sosyal davranışlar* ($t=1,998$, $p<0,5$) açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar vardır ve kızların sosyal beceri düzeyleri erkeklerden daha yüksektir. Literatürde yer alan birçok çalışmada (Kasatura, 1991; Deniz, 2003; Avşar ve Öztürk, 2007; Seven, 2008; Kabakçı ve Fidan, 2008) kızların erkeklerden daha fazla sosyal beceriye sahip oldukları, daha yüksek düzeyde iletişim becerisi gösterdikleri, erkeklerin ise daha fazla saldırgan davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Bu sonuçlar bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Kızların erkeklere oranla daha yüksek sosyal beceriye sahip olmaları; kızlara ve erkeklere yüklenen toplumsal roller, kızların ergenliğe daha erken girmesi ve arkadaş çevresine daha erken yönelmesi, aile ve çevre desteği, kızların daha atılgan, girişken ve duyuşsal olarak daha duyarlı olmaları gibi nedenlere bağlanabilir.

Tablo 3
Yaşanılan Yere Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

Sosyal Beceri	Y. Yer	n	$\bar{x}$	ss	t	P
<i>Olumlu Sosyal Davranışlar</i>	<i>Şehir</i>	238	95,76	13,41	0,155	0,877
	<i>Diğer</i>	53	96,55	12,97		
<i>Olumsuz Sosyal Davranışlar</i>	<i>Şehir</i>	238	101,27	9,57	0,388	0,698
	<i>Diğer</i>	53	101,06	7,20		
<i>Genel Sosyal Beceri</i>	<i>Şehir</i>	238	197,03	18,13	0,210	0,834
	<i>Diğer</i>	53	197,60	16,81		

$p > 0.05$

Tablo 3'e göre *yaşanılan yer* değişkeni öğrencilerin sosyal becerilerini etkilememektedir. Hem genel ($t=0,210$, $p=0,834$), hem olumlu ($t=0.155$; $p>0.05$) hem de olumsuz ($t=0.388$; $p>0.05$) sosyal beceri puanları açısından şehirde yaşayan öğrencilerle, ilçe ve köylerde yaşayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Oysaki; Halıcı ve Baran (2006) 12-14 yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimlerinin yaşadıkları yere göre değiştiğini, McLoyd (1998) fakir ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olan çocukların orta sosyo-kültürel düzeydeki çocuklara göre yüksek oranda duygusal ve davranışsal problemler yaşadıklarını, Ramsey (1998) ve Seven (2008) sosyo-kültürel düzeyin çocukların sosyal stratejileri kullanma biçimlerini etkilediğini ve alt sosyo-kültürel düzeydeki çocukların problem çözmede orta sosyo-kültürel düzeydeki çocuklara göre daha hırçın ve saldırgan davrandıklarını, düşük sosyo-kültüre sahip ailelerden gelen çocukların daha az sözel iletişim kurduklarını ve yine McLoyd (1998) sosyal sınıf farklılıklarının dışsal problem davranışlarında okul öncesinden ilköğretime doğru artış gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle bu çalışmadan elde edilen bulgular, literatürün çoğunluğunda yer alan sosyo-kültürel düzeyin sosyal beceriler üzerindeki etkisini ortaya koyan araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Bunun farklı nedenleri olabilir. Gazete, dergi, internet, televizyon vb. iletişim araç ve ortamlarına her yerden her kesimin kolayca ulaşabilmesi, okullardaki sosyal etkinliklerin şehir dışındaki daha küçük yerleşim birimlerinde dahi benzer

şekillerde uygulanabiliyor olması, ailelerin benzer şekillerde bilinçlilik düzeylerinin artması, bu nedenler arasında sayılabilir.

Tablo 4
Ekonomik Duruma Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik T-Testi Sonuçları

Sosyal Beceri	Ekonomik durum	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Olumlu Sosyal Davranışlar	Asgari Ücret-1500 TL	214	95,57	13,65	1,00	,293
	1501 TL ve Üstü	77	97,90	11,06		
Olumsuz Sosyal Davranışlar	Asgari Ücret-1500 TL	214	102,07	8,73	3,87	,001
	1501 TL ve Üstü	77	96,29	10,21		
Genel Sosyal Beceri	Asgari Ücret-1500 TL	214	197,63	18,07	1,16	,249
	1501 TL ve Üstü	77	194,19	16,55		

p < 0.05

Tablo 4'ün incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, ekonomik durumu farklı olan öğrencilerin genel (t=1.16; p=0.249) ve olumlu sosyal beceri (t=1.00; p=0.293) düzeyleri değişmemekle birlikte, olumsuz sosyal davranışlar açısından (t=3,87; p=0,001) anlamlı farklılık gözlenmektedir. 1500 TL ve daha az aylık gelire sahip olanlar ($\bar{x}$ =102,07), aylık geliri 1501 TL ve üstü olan öğrencilerden ($\bar{x}$ =96,29) daha fazla asosyal davranışlar sergilemektedirler (ters puanlandığı için). Buradan anlaşılacağı üzere ekonomik düzey düştükçe olumsuz sosyal davranışlar çoğalmaktadır. Bu bulgu literatürü destekler niteliktedir. Çilingir (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada sosyo-ekonomik durumu farklı ailelerinin çocuklarının sosyal becerilerinde fark olduğu gözlenmiştir. Erdoğan ve Oto (2004) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise, sokakta çalışan çocukların saldırganlık puanı sokakta çalışmayan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. McLoyd (1998) ve Ramsey (1998) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar ifade edilmektedir. Bu durumun, yüksek gelire sahip bireylerin; daha iyi eğitim alma, daha fazla kendine güven duyma, daha fazla çevreye sahip olma ve çevredeki insanlara daha fazla imkân sunabilme gücüyle açıklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 5
Sınıf Düzeyine Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Tek-Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sosyal Beceri	Sınıf	N	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Olumlu Sosyal Davranışlar	6.sınıf	71	101,13	15,18	3,159	0,044	6-8
	7.sınıf	104	100,68	12,57			
	8.sınıf	116	97,67	14,21			
Olumsuz Sosyal Davranışlar	6.sınıf	71	97,28	14,33	3,349	0,036	6-7 6-8
	7.sınıf	104	94,63	12,16			
	8.sınıf	116	93,52	13,42			
Genel Sosyal Beceri	6.sınıf	71	200,94	17,35	3,714	0,026	6-8
	7.sınıf	104	198,13	17,63			
	8.sınıf	116	193,92	18,00			

p < 0.05

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, okumakta oldukları sınıflara göre ortaokul öğrencilerinin *genel sosyal beceri* puan ortalamaları arasında $\alpha= 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar vardır ($F=3.714$; $p<0.05$). Altıncı sınıfların, genel sosyal beceri puan ortalamaları $\bar{x} = 200.94$ iken, Yedinci sınıfların $\bar{x} = 198.13$ ve Sekizinci sınıfların ise $\bar{x} = 193.92$ 'dir. Altıncı sınıfların genel sosyal becerilerinin diğer sınıflardan daha yüksek olduğu gözlenmekle birlikte yapılan Scheffe testi sonucuna göre yalnızca Altıncı ve Sekizinci sınıfların puan ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Yani Altıncı sınıflar, Sekizinci sınıflara göre daha fazla sosyal beceriye sahiptirler. Öğrencilerin beceri düzeyleri ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde Altıncı sınıfların, sekizinci sınıflara göre daha fazla *olumlu sosyal davranışlar* sergiledikleri ($F=3.159$; $p<0.05$), hem altı hem de yedinci sınıflara göre de daha az *olumsuz sosyal davranışlar* ($F=3.349$; $p<0.05$) gösterdikleri anlaşılmaktadır. Eğitimin sosyal bakış açısını içeren ve yaygın kabul gören tanımlarından birisi “eğitimin bireyin sosyalleştirilmesi süreci” olduğu şeklindedir. Her ne kadar ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu gözlenirse de, ilerleyen sınıflarda bu becerilerinde bir azalma gözlenmekte, hatta altıncı sınıftan sekizinci sınıfa doğru eğitildikçe sosyal becerilerde anlamlı düzeyde bir azalmanın olduğu söylenebilir. Bunda çevre, aile baskısı ve eğitim sisteminin önemli ölçüde etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle Türk toplumunda yaygın olan otoriter aile yapısı ile geleneksel eğitim sisteminin uygulandığı Türk Eğitim sisteminde; öğrencilerin susması, konuşmaması, farklı görüş bildirmemesi, anne-babanın, öğretmenin ya da ders kitabının ifade ettiği bilgileri “aynen tekrar” etmesi istenmektedir. Hatta öğrenciler daha da eğitilerek üniversite son sınıfa geldiklerinde görüş bildirmez, parmak kaldırmaz, farklı-yaratıcı bir ürün ya da fikir ortaya koyamaz olmaktadır. Ayrıca Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin ve özellikle de sekizinci sınıf öğrencileri SBS ya da benzeri sınavlara hazırlanmakta ve bu dönemde ağır stres yaşamaktadırlar. Sınav yükünün ağırlığının, onların sosyalleşme becerilerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Yapılan benzer araştırmalarda da (Roseberry, 1997; Churney, 2000; Kabakçı ve Fidan, 2008; Nolan, 2003) öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça, sosyal becerilerinde bir azalma olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak öğrenim görülen sınıf düzeyinin öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde etkisi bulunduğu ancak bu etkinin olumlu değil olumsuz sosyal davranışlar kazanma ve olumlu sosyal davranışlarda azalma şeklinde olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulgularına dayalı olarak varılan genel sonuçlar şu şekildedir:

1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri oldukça yüksektir. Bu beceriler öğrencilerde olumlu sosyal davranışları sergileme, olumsuz sosyal davranışlardan ise kaçınma şeklinde ortaya çıkmaktadır.
2. Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkeklere göre daha fazla sosyal beceriye sahiptirler.
3. Yaşadıkları yere göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri değişmemektedir. Yani şehir, ilçe ve köylerde yaşayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri benzerlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle yaşanılan yer, öğrencilerin sosyal becerilerini etkilememektedir.

4. Ortaokul öğrencilerinin genel sosyal becerilerini, ekonomik durumları etkilememektedir. Bununla birlikte düşük sosyo-ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin daha fazla olumsuz sosyal davranış sergileme eğiliminde oldukları gözlenmiştir.
5. Ortaokulun farklı sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin, sosyal becerileri farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılık sosyal becerilerde artış şeklinde değil, daha çok bir azalma yönünde görülmektedir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak üretilen öneriler şu şekildedir:

1. Sosyal beceriler ya da kişiler arası ilişkiler, yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle okullarda sosyal beceri eğitimi dersleri mutlaka yer almalıdır.
2. Sosyal becerilerin kazandırılmasında yetersizlik gösteren öğretmenler, hizmet içi eğitimle yeterli hale getirilmelidir.
3. Okullarda sosyal beceri düzeyi düşük olan öğrenciler belirlenmeli ve okul aile işbirliği etkinlikleriyle veliler, sosyal becerilerin kazandırılması konusunda bilinçlendirmelidir.
4. Gerek öğretmen ve gerekse anne-babalar tarafından erkek öğrencilerin sosyal becerilerini artırmaya yönelik daha destekleyici tutum ve tavırlar sergilenmelidir.
5. Sosyal beceri eğitimi programları yeni araştırma bulgularıyla desteklenmeli ve yaygın olarak uygulanmalıdır.

Sosyal becerilerin, hayatın ve eğitim sisteminin temelini oluşturduğu bir gerçektir. Bu nedenle farklı eğitim kademelerini (okulöncesi, ortaöğretim, yükseköğretim) de içerecek şekilde, farklı yöntemlerin kullanıldığı (nitel, deneysel) ve farklı kesimlerin görüşlerinin (aile, arkadaş, öğretmen, idareci, müfettiş vb.) dikkate alındığı yeni araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR/REFERENCES

- Avşar, Z. ve Öztürk, K. F. (2007). Beden Eğitimi Ve Spor Bolumu Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi Örneği). *Eğitimde Kuram Ve Uygulama*, 3 (2), 197-206.
- Bacanlı, H. ve Erdoğan, F. (2003). Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin (Messy) Türkçeye Uyarlanması. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 351-379.
- Bencivenga, A. S. ve Elias, M. J. (2003). Leading Schools Of Excellence in Academics, Character, And Social-Emotional Development. *Nassp Bulletin*, 87, 60-72.
- Caldarella, P., Merrel, K.W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26 (2), 264-278.
- Cottingham, M. C. (2002). *The School's Role as a Support System for Children of Parental Divorce*. Unpublished Dissertation, East Tennessee State University, Tennessee, USA.
- Churney, A. H. (2000). *Promoting children's social and emotional development: A follow-up evaluation of an elementary school-based program in social decision-making/social problem-solving*. Unpublished Dissertation, The State University Of New Jersey, New Jersey.
- Çiftçi, İ., Sucuoğlu, B. (2009). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. Ankara. Kök
- Çilingir, A. (2006). *Fen Lisesi İle Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Beceri Ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Çubukçu, Z., Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilgi/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 155-174.
- Deniz, M. E. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 501-522.
- Doughty, J. E. (1997). *The Effect Of Social Skills Curriculum On Student Performance*. Paper Presented At The Annual Research Colloquium. 3rd, Carrolton GA.
- Elliott, S., Malecki, C. K., Demaray, M. K. (2001). *New Directions In Social Skills Assessment And Intervention For Elementary And Middle School Students*. *Exceptionality*, 9 (1), 19-32.
- Erdoğan, M. Y. ve Oto, R. (2004). Sokakta Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Atılganlık Ve Saldırganlık Davranışları Açısından Karşılaştırılmaları. *Kriz Dergisi*, 12 (3), 11-23.
- Fields, B. A. (1989). A Classroom Based Social Skills Training Program For Children With Social Competence And School Adjustment Problem. Australia And New Zeland *Journal Of Development Disabilities*, 15 (12), 99-107.
- Halıcı, P. ve Baran, G. (2006). Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına Devam Eden Ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan 12-14 Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3 (2), 23-30.
- Hilooğlu, S. ve Cenkseven, F. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Zorbalığı Yordamada Sosyal Beceri Ve Yaşam Doyumunun Rolü. *İlköğretim Online*, 9(3), 1159-1173, 2010. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> 25.01.2013'da alındı.
- Kabakçı, Ö. F. ve Fidan, K. (2008). 6-8. Sınıftaki Öğrencilerin Sosyal- Duygusal Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, 33(148), 77-86.

- Kasatura, İ. (1991). *Okul Başarısından Hayat Başarısına*. İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi,
- McLoyd, V. C. (1998). Socioeconomic American Psychologist. *Disadvantage And Child Development*, 53 (2), 185-204.
- Menard, N. N. (1998). *Divorce From The Child's Perspective*. Unpublished Master Thesis, University of Manitoba, Ottawa, Canada.
- Nolan, A. (2003). *The reinforcement and impact of social skills education in secondary school and elementary school students*.Yayımlanmamış doktora tezi, Pacific Lutheran University, Tacoma Washington.
- Pedro-Carroll, J. L. ve Cowen, L. E. (1985). The Children of Divorce Intervention Program: An Investigation of the Efficacy of a School- Based Prevention Program. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53 (5), 603-611.
- Pelton, J., ve Forehand, R. (2001). Discrepancy Between Mother and Child Perceptions of Their Relationship: I.Consequences for Adolescents Considered Within the Context of Maternal Physical Illness. *Journal of Family Violence*, 16 (1), 1-15.
- Ramsey, M. (1998). *Professional and Popular Medicine in France 1770:1830: The Social World of Medical Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, S. R. (1982). Promoting Social Competence In Children: A Classroom Approach To Social And Cognitive Skill Training. *Child And Youth Services*, 5 (3), 43-59.
- Richardson, R. C. (1998). *Social Skills Instruction For Culturally Diverse Adolescents With Behavioral Deficits*. Paper Presented At The Annual Super Conference On Special Education
- Roseberry, L. (1997). *An applied experimental evaluation of conflict resolution curriculum and social skills development*. Unpublished Dissertation, Loyola University, Chicago.
- Seven, S. (2008). Yedi - Sekiz Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 151-174.
- Suarez, M. (2000). Promoting Social Competence in Deaf Students The Effect Of An Intervention Program. *Journal Of Deaf Studies And Deaf Education*, 5 (4), 323-336.
- Tillman, Y. R. (1995). *Improving Social Skills In Scondary Graders Through The Implementation Of A Peace Education/Conflict Resolution Skilld Curriculum*. Practicum II Report, Nova Southeastern Universtiy.
- Zins, J. E. ve Wagner, D. I. (1997). Educating Children And Youth For Psychological Competence. In R. J. Illback Ve C.T. Cobb (Eds.) *Integrated Services For Children And Families: Opportunities For Psychological Practice* (pp.137-156). Washington, DC: American Psychological Association.

İletişim/ Correspondence

Munise DURAN
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Programı
44000 MALATYA
munise.durdu@inonu.edu.tr

Nadir ÇELİKÖZ
Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
42200 Selçuklu, KONYA
nceliköz@gmail.com

Ayşegül ÖZDEMİR TOPALOĞLU
Trakya Üniversitesi Keşan Meslek Yüksekokulu
Çocuk Gelişimi Programı
Keşan, EDİRNE
ozdemiraysegul@yahoo.com